

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра всесвітньої історії

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента

МАТЕРІАЛЬНА І ДУХОВНА КУЛЬТУРА СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

підготовки бакалавра

спеціальності: 032 – Історія та археологія
освітньо-професійної програми Історія, європеїстика, археологія

Луцьк-2022

Силабус освітнього компонента «МАТЕРІАЛЬНА І ДУХОВНА КУЛЬТУРА СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ» підготовки бакалавра галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 032 Історія та археологія, за освітньо-професійною програмою Історія, європеїстика, археологія.

Розробник: Вікторія Білик, кандидат історичних наук, доцент.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми Історія, європеїстика, археологія.

доц. С. Панишко

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри всесвітньої історії

(протокол № 2 від 14.09..... 2022 р.)

Завідувач кафедри

проф. Л. Стрільчук

1. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань: 03 Гуманітарні науки спеціальності 032 Історія та археологія освітньо-професійна програма Історія, європеїстика, археологія	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150/5		Рік навчання 2
ІНДЗ: немає		Семестр 3
		Лекції 24 год.
		Практичні (семинарські) 30 год.
		Самостійна робота 86 год.
Консультації 10		
	Форма контролю: залік	
Мова навчання: українська		

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

Прізвище, ім'я, по батькові: Білик Вікторія Андріївна

Науковий ступінь: кандидат історичних наук

Вчене звання: доцент

Посада: доцент

Контактна інформація: Bilyk.Viktoria@vnu.edu.ua

Розклад занять: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Анотація. Афро-азійський регіон – місце, де, згідно з археологічними дослідженнями, відбулося формування людського суспільства. Саме тут у найдавніших людей найраніше зароджуються суспільні відносини, формуються ідеологічні уявлення, раціональні знання та мистецтво. На рубежі IV–III тис. до н. е. тут починають формуватися перші державні утворення – Стародавній Єгипет, міста-держави Дворіччя, пізніше цивілізаційні процеси відбуваються в інших регіонах – Середземномор'ї і Малій Азії, Індії та Китаї. Культура населення кожного регіону мала свої специфічні характеристики, вирізнялася особливостями релігійних уявлень та світосприйняття, що знайшло своє відображення у літературі, музиці, а також у матеріальній культурі – архітектурі, скульптурі, живописі.

1. Перереквізити. Для ефективного засвоєння матеріалу, який буде вивчатися, студентам необхідно мати загальні знання зі стародавньої історії, володіти основами знань з культурології. Доречним буде володіння матеріалом таких дисциплін як «Археологія», «Історія первісного суспільства та Стародавнього Сходу».

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета: оволодіння знаннями про становлення і розвиток культури стародавніх цивілізацій, релігійні вірування стародавніх суспільств, формування уявлень про загальні особливості та специфічні риси культурного розвитку стародавніх цивілізацій, вплив культурної спадщини Стародавнього Сходу на сучасне суспільство.

Завдання:

- знайомство студентів з основами історії старосхідної культури, яка розглядається як органічна частина загального історичного процесу, що включає в себе політичні, економічні, соціальні, релігійно-культурні компоненти;
- вивчення основ вчення світових релігій, які сформувалися на території Стародавнього Сходу, знайомство з їх категоріальним і понятійним апаратом;
- формування у студентів уявлень про основні поняття історії мистецтва, релігії та літератури цивілізацій Стародавнього Сходу;
- характеристика мистецтва з точки зору аналізу його складових: живопису скульптури, архітектури;
- виробити вміння та навички самостійної роботи студентів із джерелами та історичним матеріалом, науковою літературою та періодичними виданнями, монографічною літературою.

3. Результати навчання (компетентності)

ЗК 1: знання та розуміння предметної галузі, усвідомлення соціальної значущості своєї майбутньої професії;

ЗК 2: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 3: здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

ЗК 4: здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

ЗК 4: здатність бути критичним і самокритичним;

ЗК 5: здатність зберігати і примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння культури та закономірностей її розвитку, її місця у загальній системі знань суспільство;

ЗК 9: здатність реалізувати свої можливості як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, розуміти та приймати право кожного на власне сприйняття світу, свої культурні та релігійні переконання.

ФК 1: визначати основні центри формування культури в старосхідному суспільстві;

ФК 2: з'ясувати історичні умови розвитку культури та релігії стародавніх суспільств;

ФК 3: вміння давати визначення основним стилям, напрямкам і явищам старосхідної культури, розпізнавати знакові особливості міфологічних систем і основних релігійних вчень,

ФК 4: здатність інтерпретувати свої знання про окремі твори мистецтва і літератури в контексті загальноісторичного розвитку і процесу трансформації світової культури;

ФК 5: розуміти специфіку роботи з візуальними джерелами;

ФК 6: демонструвати вміння спів ставляти інформацію з візуальних та літературних джерел;

ФК 7: виробити вміння та навички роботи із джерелами та історичним матеріалом, науковою літературою.

ФК 8: володіння основною термінологією і знаннями в галузі культури і релігії та вміння застосовувати їх у побудові дискусії з питань культури та мистецтва.

4. Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Назва теми	Кількість годин, відведених на аудиторні та поза аудиторні заняття (денна форма)					
		Усього	Лекції	Семінари	Сам. робота	Консультації	Форма контролю/ бали
1.	Старосхідні цивілізації як	7	2		5		

	культурний феномен						
2.	Релігія, міфологія та світосприйняття стародавніх єгиптян	8	2	2	4		ПО/ 5 б
3.	Література та наукові знання Стародавнього Єгипту	8	2	2	4		ПО/ 5 б
4.	Матеріальна культура: староегипетська архітектура, скульптура, живопис	9	2	2	4	1	ПО/ 5 б С.р./ 5 б
5.	Побут стародавніх єгиптян	7		2	4	1	ПО/ 5 б
6.	Дворіччя: цивілізація високої художньої і правової культури	7	2		4	1	ПО/ 5 б
7.	Культура Шумеро-аккадської цивілізації	7		2	4	1	ПО/ 5 б
8.	Матеріальна і духовна культура Вавилонії	7		2	4	1	ПО/ 5 б С.р./ 5 б
9.	Культура Ассирійської держави	8	2	2	4		ПО/ 5 б
10.	Духовна культура Фінікії та Сирії	10	2		7	1	
11.	Декоративно-прикладне мистецтво та ремесла населення Фінікії та Сирії	9		2	6	1	ПО/ 5 б
12.	Культурні досягнення давніх юдеїв	10	2	2	6		ПО/ 5 б
13.	Культура Стародавнього Ірану. Зороастризм.	11	2	2	6	1	ПО/ 5 б
14.	Релігійно-філософські течії Стародавньої Індії	10	2	2	6		ПО/ 5 б
15.	Духовна і матеріальна культура населення Індії в давнину	11		4	7		ПО/ 5 б С.р./ 5 б
16.	Релігія та філософія традиційного старокитайського суспільства, його етика та естетика	10	2	2	5	1	ПО/ 5 б
17.	Духовна і матеріальна культура Стародавнього Китаю епохи Цінь та Хань.	11	2	2	6	1	ПО/ 5 б С.р./ 5 б
Разом		150	24	30	86	10	

*ПО – поточне опитування; С.р. – самостійна робота

5.Завдання для самостійного опрацювання

Самостійна робота передбачає опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу по кожній темі та навчальної літератури з переліку рекомендованої викладачем літератури відповідно до структури навчальної дисципліни. Загалом на самостійну роботу виділено 86 годин. Сюди враховано час, який студент виділяє для підготовки до заліку.

IV. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Загальний максимальний бал, який студент може отримати по завершенню вивчення дисципліни – 100 б.

Зокрема, бали нараховуватимуться за накопичувальною системою, враховуючи отримані бали за виконання завдань, винесених на практичні заняття і на самостійну роботу. На кожному занятті, виконавши всі завдання, студент зможе отримати максимально 5 балів. Таким чином, за практичну роботу в сумі виходить отримати максимально 75 балів. На самостійну роботу винесено 5 завдань. За кожне виконане завдання студент зможе

отримати максимально 5 балів. У сумі за 5 завдань - максимально 25 балів. Замість будь-яких 4 завдань з самостійної роботи можна підготувати (під керівництвом викладача) і подати на конференцію тези по темі дисципліни. Вони оцінюватимуться у 20 балів.

Пропущені заняття студент може відпрацювати шляхом підготовки реферату або презентації з теми пропущеного семінарського заняття або проведення тематичної розмови з викладачем відповідно до графіку консультацій.

Студенти зобов'язані дотримуватися основних засад академічної доброчесності та нетерпимості до плагіату.

Схема розподілу балів

Поточний контроль (мах - 75 балів)														Самостійна робота (мах - 25 балів)					Заг к-сть балів	
П р 1	П р 2	П р 3	П р 4	Пр 5	Пр6	П р 7	П р 8	П р 9	П р 10	Пр1 1	П р 12	П р 13	П р 14	Пр1 5	3 1	32	33	34	3 5	
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на практичних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними; відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні»
	2	Студент мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні», може самостійно знайти в підручнику відповідь
	3	Студент намагається аналізувати на основі побутових знань і навичок; виявляє окремі властивості, спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру, за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, провести за зразком економічні розрахунки; слабо орієнтується у поняттях, визначеннях, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі
	5	Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність предмета, може дати визначення економічних понять, категорій, однак із помилками, впевнено працювати з підручником, самостійно оволодіти частиною навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але висновки не логічні, не послідовні
	6	Студент розуміє основні положення навчального

		матеріалу, може поверхово аналізувати події, економічні ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою, самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами
Достатній (алгоритмічний-дієвий)	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, вміє наводити свої власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити, самостійно користуватися додатковими джерелами, правильно використовувати термінологію, скласти прості таблиці, схеми
	8	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює суспільні події в державі і за рубежом, вміє аналізувати, робити висновки до економічних розрахунків; відповідь його повна, логічна, обґрунтована, однак із деякими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і захистити його положення
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує економічні знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації, чітко тлумачить економічні поняття, формулювання законів, нормативних документів, може самостійно опрацювати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички
Високий (творчий професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних умовах, ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності процесів; робить аргументовані висновки, практично оцінює окремі нові факти, явища, процеси, самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання, може сприймати іншу позицію як альтернативну, знає суміжні дисципліни, використовує знання, аналізуючи економічні явища
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, дискусії, круглі столи), спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію, самостійно вивчити матеріал, визначити програму своєї пізнавальної діяльності, знаходити інформацію в газетах, журналах, публікаціях, Інтернеті, мультимедійних програмах тощо, оцінювати економічні явища в суспільстві, виявляє свою життєву позицію

	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, використовує широкий арсенал засобів доказів своєї думки, розв'язує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, виконує науково-дослідну роботу, логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує Інтернет, моделює економічні ситуації в нестандартних умовах
--	----	---

V. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Формою підсумкового контролю є усний залік.

Максимальна оцінка – 60 балів.

Перелік запитань для підсумкового контролю:

1. Релігія і міфологія Стародавнього Єгипту.
2. Уявлення єгиптян про потойбічний світ. Заупокійний культ.
3. Староєгипетська література. Наукові знання.
4. Будівництво пірамід. Скульптура.
5. Побут стародавніх єгиптян.
6. Виникнення шумерської писемності, клинописне письмо, взаємовплив шумерської та аркадської мов.
7. Епос про Гильгамеша. Сюжет та місце в художній літературі.
8. Законодавство Вавилонії.
9. «Енума елиш» - епос про творення світу.
10. Пантеон богів та міфологія Давньої Месопотамії.
11. Матеріальна культура Месопотамії.
12. Оборонна архітектура Ассирії.
13. Духовна культура Ассирії. Бібліотека Ашурбаніпала.
14. Декоративно-прикладне мистецтво та ремесло фінікійців і сирійців.
15. Культура давніх іудеїв. Укладання Старого Заповіту. Пророчі, історичні та законодавчі книги.
16. Храмове будівництво в Ізраїльсько-Іудейському царстві.
17. Становлення ахеменідського стилю в архітектурі.
18. Художнє ремесло давніх персів.
19. Міська культура Мохенджо-Даро.
20. Ведійська культура.
21. Релігія і філософія Стародавньої Індії. Індійська музика та театр.
22. Релігійно-філософські вчення Китаю.
23. Особливості монументальної архітектури Стародавнього Китаю. Скульптура
24. Китайська література.
25. Наукові досягнення та винаходи стародавніх китайців.

VI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Ардзинба В. Г. Ритуалы и мифы древней Анатолии. М., 1982.
2. Бонград–Левин Г. М. Древнеиндийская цивилизация: история, религия, философия, эпос, литература, наука, встреча культур. М., 2000.
3. Васильев Л.С. Древний Китай : в 3 т. Т. 1 : Предыстория, Шан–Инь, Западное Чжоу (до VIII в. до н. э.). М., 1995.
4. Васильев Л. Древний Китай : в 3 т. Т. 2 : Период Чуньцю (VIII–V). М., 2000.
5. Васильев Л. С. История религий Востока : учеб. пособие . Ростов н/Д., 2001.

6. Вейнберг И. П. Человек в культуре древнего Ближнего Востока. М., 1986.
7. Вильхельм Г. Древний народ хурриты. М., 1992.
8. Герни О. Р. Хетты. М., 1987.
9. Грей Д. Ханаанцы: на земле чудес ветхозаветных. М., 2003.
10. Государство на Древнем Востоке / отв. ред. Э. А. Грантовский, Т. В. Степугина. М., 2004.
11. Дандамаев М. А. Культура и экономика Древнего Ирана. М., 1980.
12. Дьяконов И. М. Очерк истории Древнего Ирана. М., 1961.
13. Дьяконов И. М. Архаические мифы Востока и Запада. М., 1990.
14. Емельянов В. В. Древний Шумер. Очерки культуры. СПб., 2003.
15. Зайцев А. Мировая культура: Шумерское царство, Вавилон и Ассирия. Древний Египет. М., 2000.
16. Замаровский Д. Тайны хеттов. М., 1968.
17. История древнего мира. Древний Восток. Египет, Шумер, Вавилон, Западная Азия. Минск, 2000.
18. История Древнего Востока : тексты и документы / под ред. В. И. Кузицина. М., 2002.
19. Когда Ану сотворил небо: Литература древней Месопотамии / пер. и сост. В.К. Афанасьевой и И.М. Дьяконова. М., 2000.
20. Крижанівський М. Історія Стародавнього Сходу : підручник К., 2001.
21. Крамер С. Шумеры: первая цивилизация на Земле. М., 2002.
22. Матье М. Э. Искусство Древнего Египта. СПб., 2001.
23. Рак Н. В. Мифы Древнего и раннесредневекового Ирана. СПб., 1998.
24. Саггс Х. Вавилон и Ассирия: быт, религия, культура. М., 2004.
25. Сказки древнего Египта. М., 1998.
26. Фрай Р. Н. Наследие Ирана. М., 1972.
27. Хини, В. Государство Элам. М., 1977.
28. Хук С. Г. Мифология Ближнего Востока. М., 1991.
29. Циркин Ю. Мифы Финикии и Угарита. М., 2003.

Додаткова:

1. Альдебиль М.Ф. Забытая цивилизация в долине Инда. СПб., 1991.
2. Ассман Я. Египет. Теология и благочестие ранней цивилизации. М., 1999.
3. Ливрага Х. А. Фивы. М., 1995.
4. Бадж У. Легенды о египетских богах. М., 2001.
5. Бриер Б. Древнеегипетская магия. М., 2000.
6. Бьювел Р. Секреты Пирамид: Созвездие Ориона и фараоны Египта. М., 1996.
7. Веллард Дж. Вавилон: Расцвет и гибель города Чудес. М., 2003.
8. Дандамаев М.А. Вавилонские писцы. М., 1983.
9. Жак К. Египет великих фараонов. История и легенда. М., 1992.
10. Емельянов В. Н. Ритуал в Древней Месопотамии. / М., 2003.
11. Керам К.В. Боги, гробницы, ученые: Роман археологи. М., 1995.
12. Кленгель-Брандт Э. Вавилонская башня. Легенды и история. М., 1991.
13. Коростовцев М.А. Писцы древнего Египта. М., 1962.
14. Луркер М. Египетский символизм. М., 1998.
15. Монтэ П. Египет Рамсесов. Смоленськ, 2000.
16. Морэ А. Во времена фараонов. М., 2001.
17. Морэ А. Цари и боги Египта. М., 2002.
18. Уоллис Бадж. Египетская религия. Египетская магия. М., 1996.
19. Фицджеральд С.П. Китай: Краткая история культуры. СПб., 1998.

Архітектура Древнього Єгипту періоду Новоо царства.

<https://www.youtube.com/watch?v=K2QkbJMu0bw>

Боги Египта (2016) | Gods of Egypt | Фильм в HD

<https://www.youtube.com/watch?v=ul8MGSF1Jwg>

Резиденції фараонів. Палаці, царі, інтриги. Лекція Віктора Солкіна.

<https://www.youtube.com/watch?v=oW1XDNf14wc>

Медицина Єгипту. https://www.youtube.com/watch?v=jLUfokCih_g&t=429s
Архітектура Месопотамії <https://youtu.be/5Ceerpeax-o>
Мистецтво Ассирії. Саргон. <https://www.youtube.com/watch?v=0TTr2F2YsIs>
Військова справа хетів https://www.youtube.com/watch?v=BgLe2p_LmTg
Соломон. Пророки. <https://www.youtube.com/watch?v=Tm2UKrG7NJw&t=24s>
Фінікійці <https://www.youtube.com/watch?v=FcbbO0V7dvk>
Давній Китай
<https://www.youtube.com/watch?v=z6Lc28Deq0Q>
<https://www.youtube.com/watch?v=w7xwBtSqTd4>
<https://www.youtube.com/watch?v=EpXICjDTu9I>
<https://www.youtube.com/watch?v=xgyoeLKxCxQ>
Релігії Індії
Буддизм. <https://www.youtube.com/watch?v=Ea2VFgj-hI8&t=219s>
<https://www.youtube.com/watch?v=x69iVg0p9HE>
Веди. <https://www.youtube.com/watch?v=iy-7mW1PjVM>
Про євреїв, зруйнування храму <https://youtu.be/JFKPqHVKJhA>